

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

ΟΙ ΜΠΕΗΔΕΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ
(1790-1826): ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΔΥΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΚΟΣΜΩΝ

Θαυμάζοντας -δυστυχώς, μετά την καταστροφική πυρκαγιά, πλέον μόνο σε φωτογραφίες- την απεικόνιση του γαλλικού βασιλικού παλατιού του Κεραμεικού (Palais des Tuileries), πλαισιωμένη από ροκοκό διακοσμητικά στοιχεία, την οποία ο Νικόλαος Νεδέλκος είχε ζωγραφίσει το 1795 στο Συνοδικό της μονής Τιμίου Προδρόμου Σερρών¹, εύλογα θα μπορούσε να αναρωτηθεί κανείς σήμερα ποιες δυτικοευρωπαϊκές πηγές έμπνευσης είχε ένας καλλιτέχνης ο οποίος ζούσε τότε στις βαλκανικές οθωμανικές επαρχίες. Ωστόσο, στο μεταίχμιο μεταξύ 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα, οι Σέρρες δεν αποτελούσαν απλά μια βαλκανική επαρχιακή πόλη, αλλά ένα από τα σημαντικότερα ευρωπαϊκά αστικά κέντρα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και πιθανώς την τρίτη ή τέταρτη σε μέγεθος πληθυσμού πόλη στο νότιο τμήμα της Χερσονήσου του Αίμου, με πρώτη τη Θεσσαλονίκη και δεύτερη τα Ιωάννινα, ενώ ήταν μάλλον ισομεγέθης με την Πάτρα και μεγαλύτερη από τη Λάρισα². Επιπλέον, ο πληθυσμός

---

1. Βλ. Πέλλη Μάστορα, «Ο ζωγραφικός διάκοσμος στο Συνοδικό της μονής Τιμίου Προδρόμου», στο συλλογικό έργο *Το Συνοδικόν της μονής Τιμίου Προδρόμου Σερρών*, Λευκωσία 2011, σ. 40-41. Βιογραφικά στοιχεία για το ζωγράφο, βλ. Β. Κατσαρός, «Ο ζωγράφος Νεδέλκος», στο *Το Συνοδικόν...*, ό.π., σσ. 55-86. Από το αρχικό αυτό σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον φίλο συνάδελφο Δημήτρη Λούπη για τη βιβλιογραφική βοήθειά του και ιδιαίτερα για το γεγονός ότι έθεσε απλόχερα στη διάθεσή μου πληροφορίες της τουρκικής βιβλιογραφίας για τον Σερραίο Γιουσούφ Μουχλίσ Πασά και σχετικό υλικό του φωτογραφικού αρχείου του.

2. Τα μόνα διαθέσιμα δεδομένα για το συνολικό πληθυσμό οθωμανικών πόλεων, κατά τα τέλη του 18^{ου} και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, είναι οι εκτιμήσεις των ταξιδιωτών και των προξένων. Συγκριτικές εκτιμήσεις του πληθυσμού των πόλεων της Μακεδονίας, της Θεσσαλίας, της Στερεάς Ελλάδας και της Πελοποννήσου, βλ. Β. Κρεμμυδάς, *Το εμπόριο της Πελοποννήσου στο 18^ο αιώνα (1715-1792) (με βάση τα Γαλλικά Αρχεία)*, Αθήνα 1972, σ. 18-19 και Φ. Μπωζούρ, *Πίνακας του εμπορίου της Ελλάδος στην Τουρκοκρατία (1787-1797)* (Ξένοι Περιηγητές στον Ελληνικό Χώρο, αρ. 2), μτφρ. Ελένης Γαρίδη, εισαγωγή, επιμ. και σχολιασμός Τ. Βουρνά, Αθήνα 1974, σ. 12, 83- το ίδιο για τις πόλεις της Ηπείρου, βλ. Γ. Λ. Αρς, *Η Αλβανία και η Ήπειρος στα τέλη του 17^{ου} και στις αρχές του 18^{ου} αιώνα. Τα Δυτικοβαλκανικά Πασαλίκια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*, εισαγωγικό

των Σερρών φαίνεται να παρουσίαζε τότε αυξημένη κινητικότητα και σημαντικές εποχιακές διακυμάνσεις λόγω του μεγάλου αριθμού ξένων, καθώς η πόλη είχε αναδειχθεί σε διεθνές εμπορικό σταυροδρόμι και ιδιαίτερα σε τόπο οργάνωσης ενός ετήσιου πανηγυριού «φημισμένου σε όλη την Ευρώπη». Οι δυτικοευρωπαίοι ταξιδιώτες και πρόξενοι εκτιμούσαν τότε τον πληθυσμό των Σερρών μεταξύ 20.000 και 45.000 κατοίκων. Ένας από αυτούς, πιο ακριβολόγος, ο γάλλος αξιωματικός J.-J. Tomelin (1807), διευκρινίζει ότι η πόλη αριθμούσε 20.000-25.000 μόνιμους κατοίκους αλλά, συμπεριλαμβανομένων των προσωρινά διαμενόντων, ο πληθυσμός της υπερέβαινε τις 40.000 ψυχές³.

Ήδη στα τέλη της δεκαετίας του 1770, ο Esprit-Marie Cousinéry, τότε υποπρόξενος της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη, είχε επισημάνει στους προϊσταμένους του τη σημασία την οποία οι Σέρρες είχαν αποκτήσει, με κινητήριο μοχλό το βαμβάκι, και τον κομβικό ρόλο τον οποίο διαδραμάτιζαν πλέον στο διεθνές εμπόριο. Πιο συγκεκριμένα, οι επισημάνσεις του Cousinéry υποβλήθηκαν στους ανωτέρους του με τη μορφή ενός εκτενούς υπομνήματος, το οποίο συντάξε μετά από επιτόπια έρευνα στην περιοχή μεταξύ Σερρών και Καβάλας, όπου είχε συλλέξει πληροφορίες για τη διοικητική και οικονομική κατάστασή της. η έρευνά του είχε πραγματοποιηθεί με την άδεια του πρέσβη του και με αφορμή το ταξίδι του προς την Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη, όπου είχε διοριστεί δόκιμος υποπρόξενος⁴.

Όταν ο Cousinéry επισκέφθηκε για πρώτη φορά τις Σέρρες, κατά τις αρχές Δεκεμβρίου 1779, ο Ισμαήλ, ο μετέπειτα ισχυρός αγιάνης της, δεν βρισκόταν καν στην περιοχή. Γόνος μιας αλβανικής οικογένειας που προηγουμένως κατείχε μεγάλη περιουσία και πολλά στρατιωτικά αξιώματα, ο Ισμαήλ είχε εμπλακεί στον ανταγωνισμό των τοπικών αγιάνηδων ήδη πριν από την ηλικία των είκοσι χρόνων -οι πηγές τον χαρακτηρίζουν ως «δορυφόρο» του Αλή Μπέη, βοεβόδα (voynoda, μισθωτή φόρων) των Σερρών- και είχε διαπράξει μια δολοφονία (1776). Είχε ε-

---

σχόλιο και επιμ. Β. Παναγιωτόπουλου, μτφρ. Αντωνίας Διάλλα, Αθήνα 1994, σ. 137-138, 142. εκτιμήσεις για τον πληθυσμό των πόλεων της Δυτικής Θράκης, βλ. G. Koutzakiotis, *Cavalla, une Échelle égéenne au XVIIIe siècle. Négoçiants européens et notables ottomans* (Les Cahiers du Bosphore, αρ. 53), εισαγωγή Κ. Fukasawa, Κωνσταντινούπολη 2009, σσ. 54-62.

3. Koutzakiotis, *ό.π.*, σσ. 68-73.

4. Γ. Κουτζακιώτης, «Οι πρώτοι αντιπρόσωποι ξένων κρατών στις Σέρρες (τέλη 18^{ου}-αρχές 19^{ου} αι.): Άνθρωποι στη δίνη του πολιτικού και οικονομικού ανταγωνισμού», στο *Β' Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο. Οι Σέρρες και η περιοχή τους από την οθωμανική κατάκτηση μέχρι τη σύγχρονη εποχή. Σέρρες, 6-9 Απριλίου 2006. Πρακτικά*, τ. Α', Σέρρες 2013, σσ. 21-22. Για το σημαντικό αυτό υπόμνημα και την ενδιαφέρουσα περιπέτειά του προτίθεται να εκδώσω μονογραφία.

γκαταλείπει λοιπόν τις Σέρρες για να μη συλληφθεί. Δεν είναι παρά μετά από δώδεκα χρόνια (c. 1788) που θα επέστρεφε επικεφαλής ενός σώματος περισσότερων από 6.000 Αλβανών και θα καταλάμβανε την πόλη αμαχητί. Έκτοτε συντηρούσε μόνιμα 5.000 οπλισμένους άντρες στο αρχοντικό του, επιβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο, μέχρι το θάνατό του (1813), την απόλυτη κυριαρχία του όχι μόνο στις Σέρρες αλλά και σε μεγάλο μέρος του μακεδονικού και θρακικού χώρου⁵.

Όταν ο Ισμαήλ επέστρεψε θριαμβευτικά στις Σέρρες, ο Cousinéry είχε ήδη προαχθεί στην προξενική ιεραρχία και διατελούσε πλέον πρόξενος της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη, μετά από πολυκύμαντη σταδιοδρομία: τρία χρόνια υπηρεσίας στο γενικό προξενείο της Σμύρνης ως δόκιμος υποπρόξενος (1780-1783), δύο χρόνια υπηρεσίας στη Θεσσαλονίκη ως προσωρινός πρόξενος (1783-1785) και δύο χρόνια στη Γαλλία, όπου είχε επιστρέψει με άδεια (1785-1786). Επιπλέον, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα είχε διοριστεί υποπρόξενος στη Ροζέτη της Αιγύπτου (1783) και στη Ρόδο (1786), χωρίς όμως ποτέ να αναλάβει τα καθήκοντά του στις δύο αυτές θέσεις, καθώς οι συγκεκριμένοι διορισμοί σύντομα ανακλήθηκαν. Ακριβέστερα, πρόξενος στη Θεσσαλονίκη διορίστηκε στις 27 Αυγούστου 1786, αλλά έφθασε εκεί στις 20 Απριλίου 1787⁶. Τρία χρόνια αργότερα, θα επισκεπτόταν πάλι τις Σέρρες και θα συναντούσε, πιθανώς για πρώτη φορά, τον ισχυρό αγιάνη της. Ιδού τι έγραφε από τις Σέρρες, στις 2 Μαρτίου 1790, στον Marie-Gabriel-Florent-Auguste, κόμη Choiseul-Gouffier, πρέσβη της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη:

«Ο Ισμαήλ Μπέης, πρώτος αγιάνης αυτής της πόλης, όντας έτοιμος να αναχωρήσει επικεφαλής 7.000 ανδρών για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, θέλησε να αναγκάσει τους γάλλους εμπορικούς πράκτορες οι οποίοι βρίσκονται εδώ, να αγοράσουν βαμβάκι κατά το "tarch" (σ.τ.μ.: *tarh*, φόρος, επιβάρυνση) που θέσπισε ο ίδιος. Του έγραψα για να του παρατηρήσω ότι δεν έπρεπε να περιλαμβάνει τους Γάλλους σε αυτή την επιβάρυνση. Καθώς δεν έλαβα απάντηση, θεώρησα ότι ήταν πιο συνετό να έρθω προσωπικά να διαπραγματευτώ αυτή την υπόθεση με τον

---

5. Γ. Κουτσακιώτης, «Οι ισχυροί αγιάνηδες της Δράμας, της Ζίχνας και των Σερρών (τέλη 18^{ου}-αρχές 19^{ου} αι.): Προσωπογραφικά στοιχεία και μαρτυρίες για το ρόλο τους στην οικονομία της περιοχής», στο *Η Δράμα και η περιοχή της. Ιστορία και πολιτισμός. Γ' Επιστημονική Συνάντηση. Δράμα, 21-24 Μαΐου 1998* (Ιστορικό Αρχείο, αρ. 4), Δράμα 2002, τ. Ι, σ. 195-197 και *Cavalla...*, ό.π., σ. 217.

6. Βλ. κυρίως L. Bergasse, *Souvenirs de Marseille et des Échelles du Levant au XVIIIe siècle. Deux consuls marseillais en Levant, un courtier de commerce et un notaire marseillais sous la Révolution*, Μασσαλία 1921, σ. 32-33.

μπέη παρά να υποβάλω τις κατηγορίες μου στην Εξοχότητά Σας, σύμφωνα με την αίτηση που οι έμποροί μας μου παρουσίασαν γι' αυτό το θέμα. Έχω κάθε λόγο να είμαι ικανοποιημένος από την υποδοχή που είχα από τον μπέη, δεν δίστασε να αποσύρει το "teskeret" (σ.τ.μ.: *tezkere*, ειδοποιητήριο, ένταλμα) που είχε στείλει στους εμπορικούς πράκτορές μας γι' αυτή την επιβάρυνση, πράγμα που έγινε κατά την παραμονή μου εδώ»⁷.

Αρκετούς μήνες μετά, μια άλλη υπόθεση θα οδηγούσε το γάλλο πρόξενο ακόμη μια φορά στις Σέρρες, από όπου θα έστελνε μια δεύτερη επιστολή στον πρέσβη του, στις 23 Οκτωβρίου 1791. Στην επιστολή αυτή εξηγεί εν συντομία το λόγο της απομάκρυνσής του από την έδρα του προξενείου, τη Θεσσαλονίκη, και δεν μας δίνει περισσότερες πληροφορίες για τη νέα επίσκεψή του στις Σέρρες· συγκεκριμένα αναφέρει:

«Οδήγησα αυτόν τον τελευταίο (σ.τ.μ.: το γενίτσαρο ο οποίος είχε μεταφέρει την αλληλογραφία του πρέσβη από την Κωνσταντινούπολη στη Θεσσαλονίκη) στις Σέρρες, όπου μια υπόθεση ενός μπαρατάριου (σ.τ.μ.: *drogman barataire*, οθωμανού υπηκόου με μεράτι δραγουμάνου) της Εξοχότητάς Σας απαιτούσε να μετακινηθώ για μερικές ημέρες, και τον στέλνω (σ.τ.μ.: πίσω), καθώς δεν δύναμαι παρά μόνο με την επιστροφή μου στη Θεσσαλονίκη να έχω την τιμή να απαντήσω στις επίσημες επιστολές που έχω λάβει τελευταία από την Εξοχότητά Σας»⁸.

Όταν μετά από τέσσερις δεκαετίες ο Cousinéry θα δημοσίευε τις εντυπώσεις του από την πολύχρονη παραμονή του και τα ταξίδια του στη Μακεδονία, θα παρουσίαζε ως αφορμή της πρώτης επίσκεψής του στον Ισμαήλ την υπόθεση του μερατλή της Γαλλίας και όχι τον εξαναγκασμό των εμπόρων από τον αγιάνη για υποχρεωτική αγορά βαμβακιού, για τον οποίο όμως κάνει λόγο σε άλλο σημείο του έργου του, παρεκβαίνοντας από τη διήγηση της συνάντησής του με τον Γιουσούφ Μουχλίζ Μπέη, γιο του Ισμαήλ, συνάντηση η οποία πραγματοποιήθηκε περίπου μια εικοσιπενταετία αργότερα. Ακριβέστερα, η «πρώτη επίσκεψη στον Ισμαήλ Μπέη, κυβερνήτη των Σερρών» περιλαμβάνεται στα περιεχόμενα του τέταρτου κεφαλαίου (*chapitre iv*), όπου όμως εξιστορείται μόνο η επίσκεψη του προξένου στον αγιάνη για την υπόθεση του μερατλή⁹, δηλαδή η μεταγενέστερη επίσκεψή του. Ωστόσο, στο

---

7. Archives Diplomatiques de Nantes (στο εξής ADN), Constantinople, D, Salonique 10, E. - M. Cousinéry στον M.-G.-F.-A., comte de Choiseul-Gouffier, Σέρρες (Serres), 2 Μαγτίου 1790.

8. ADN, Constantinople, D, Salonique 10, E.-M. Cousinéry στον M.-G.-F.-A., comte de Choiseul-Gouffier, Σέρρες (Serres), 23 Οκτωβρίου 1791.

9. E. M. Cousinéry, *Voyage dans le Macédoine, contenant des recherches sur l'histoire*,

Ο μπέης των Σερρών Γιουσούφ Μουχλίζ (Πηγή: İnal, ό.π., τ. 2, σ. 969).

επόμενο κεφάλαιο (chapitre v), όταν ο συγγραφέας, διηγούμενος τη συνάντησή του με τον Γιουσούφ Μουχλίζ, αναφέρεται στην επίσκεψή του στον Ισμαήλ για το ζήτημα του εξαναγκασμού των εμπόρων και την περιγράφει ως μια επίσκεψη μετά από χρόνια φιλία, γράφει παρ' όλα αυτά: «η πρώτη συνάντησή μας υπήρξε πράγματι πολύ εγκάρδια» (*notre première entrevue en effet fut très-cordiale*)¹⁰. Πάντως, η μη αποσιώπηση από το συγγραφέα του συγκεκριμένου ζητήματος μας δείχνει ότι η χρονική μετάθεση των γεγονότων μάλλον δεν οφείλεται σε κάποια προσπάθεια ωραιοποίησης της πραγματικότητας αλλά

στη λογοτεχνική απόδοσή της. Όπως και αν έχει, οι πληροφορίες τις οποίες ο Cousinéry παραθέτει -χωρίς χρονικές ενδείξεις- στο *Voyage* του, για τους λόγους για τους οποίους τις δύο αυτές φορές συναντήθηκε με τον αγιάνη των Σερρών, συμπληρώνουν τις μαρτυρίες των επιστολών του οι οποίες, με τη σειρά τους, μας επιτρέπουν να εγγράψουμε τη διήγηση του έργου σε χρονικό πλαίσιο.

Για το ζήτημα του εξαναγκασμού των εμπόρων, ο Cousinéry διευκρινίζει στο *Voyage* ότι οφειλόταν στο γεγονός ότι: «Η τιμή του βαμβακιού είχε μόλις πέσει στην αγορά των Σερρών ενώ ο μπέης διατηρούσε ακόμη αποθηκευμένη όλη τη συγκομιδή του». Έτσι, «διέταξε το προϊόν της συγκομιδής του να διαμοιραστεί σε καθέναν από [τους] εμπορικούς οίκους με την τιμή της προηγούμενης αγοράς». Οι μόνοι από τους εμπόρους οι οποίοι αντέδρασαν τότε ήταν οι πράκτορες των γαλλικών οίκων της Θεσσαλονίκης, αν και ήταν και αυτοί οθωμανοί υπήκοοι. Ο αγιάνης, οργισμένος, έδωσε εντολή να εγκαταλείψουν την επικράτειά του, αλλά ο πρόξενος, όπως είδαμε και στο απόσπασμα της πρώτης επιστολής, εξομάλυνε την κατάσταση¹¹.

la géographie et les antiquités de ce pays, Παρίσι 1831, τ. 1, σ. 100, 138-139.

10. Στο ίδιο, σ. 152.

11. Στο ίδιο, σσ. 151-152. Για τον ρόλο τον οποίο διαδραμάτιζαν τότε οι αγιάνηδες των Σερρών στο εμπόριο βαμβακιού και για τις ποικίλες αβανιές τους εναντίον των εμπόρων, βλ. Κουτζακιώτης, «Οι ισχυροί αγιάνηδες...», ό.π., σσ. 199-200 και *Cavalla...*,

Για την υπόθεση του μπερατλή της Γαλλίας, ο Cousinégy εξηγεί στο *Voyage* ότι αφορούσε σε ένα παλαιό χρέος από δάνειο μιας κοινότητας απέναντι στον μπερατλή, χωρίς όμως να σημειώνει την ονομασία του οικισμού ούτε το όνομα του δανειστή, ο οποίος θα ήταν ασφαλώς κάποιος από τους δέκα οθωμανούς υπηκόους με μπεράτι δραγουμάνου της Γαλλίας οι οποίοι διέμεναν εκείνη την περίοδο στη Θεσσαλονίκη και ήταν όλοι εβραίοι¹². Ο Ισμαήλ είχε δώσει τότε την προσωπική υπόσχεσή του στον πρόξενο για την καταβολή του ποσού από την κοινότητα εντός ενός έτους, υπόσχεση η οποία, όπως προσθέτει ο Cousinégy, εκπληρώθηκε χωρίς καθυστέρηση¹³.

Ο πρόξενος θα πρέπει να επισκέφθηκε τον αγιάνη τουλάχιστον ακόμη μια φορά, κατά τις αρχές Μαρτίου 1793. Ακριβέστερα, στις 28 Φεβρουαρίου του ίδιου έτους, ο Cousinégy είχε αναχωρήσει με πλοίο από την Κωνσταντινούπολη για την Καβάλα και κατόπιν επρόκειτο να επιστρέψει στη Θεσσαλονίκη μέσω Σερρών. Ο λόγος της επίσκεψής του ήταν και πάλι ο εξαναγκασμός των πρακτόρων των γαλλικών εμπορικών οίκων της Θεσσαλονίκης από τον Ισμαήλ για υποχρεωτική αγορά του βαμβακιού του και συγκεκριμένα σε τιμή κατά 50% υψηλότερη από την τρέχουσα (Ιανουάριος 1793). Αυτή τη φορά ο εξαναγκασμός εκδηλώθηκε πρώτα με απειλές εκ μέρους του αγιάνη και του κεχαγιά του (*kethüda*, αντιπροσώπου) ονόματι Σερίφ Εφέντη και κατέληξε στη φυλάκιση των πρακτόρων. Ο πρόξενος βρισκόταν τότε στην οθωμανική πρωτεύουσα και εκεί είχε λάβει τις σχετικές διαμαρτυρίες των γάλλων εμπόρων· έτσι στάθηκε δυνατό να εφοδιαστεί άμεσα με ένα σουλτανικό διάταγμα, το οποίο υποχρέωνε τον Ισμαήλ και τον κεχαγιά του να προστατεύουν τους Γάλλους και να αναγνωρίζουν το δικαίωμά τους να αγοράζουν ελεύθερα βαμβάκι από όποιους πωλητές και σε όποια τιμή τους συνέφερε¹⁴.

Και τις τρεις αυτές φορές κατά τις οποίες ο Cousinégy επισκέφθηκε τις Σέρρες θα πρέπει να φιλοξενήθηκε, μαζί με τον διερχομένο του, στο σπίτι «ενός από τους εμπορικούς πράκτορές μας ο οποίος κατοικούσε στην πόλη αυτή», όπως ο ίδιος μας πληροφορεί στο έργο του διηγούμενος την πρώτη επίσκεψή του εκεί. Ο ίδιος εμπορικός πράκτορας ήταν και αυ-

---

ό.π., σσ. 221-224.

12. Βλ. «Liste des Français et protégés de France résidens à Salonique» (15 Απριλίου 1791) στα Archives de la Chambre de Commerce de Marseille, J. 1290, στα Archives Nationales de France, A.E. B¹ 1004 και στα ADN, Constantinople, D, Salonique 10.

13. Cousinégy, *ό.π.*, τ. 1, σ. 139.

14. ADN, Constantinople, D, Salonique 11, F. Massse στον A. Fonton, Θεσσαλονίκη, 12 Ιανουαρίου και 3 Φεβρουαρίου 1793, και τα πρόχειρα των επιστολών του A. Fonton στον F. Masse, Κωνσταντινούπολη, 18 Φεβρουαρίου και 1 Μαρτίου 1793.

Ο πρόξενος της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη E.-M. Cousinéry
(Πηγή: Bergasse, ό.π.).

τός που συνόδεψε τότε το διερχομένο του προξένου στο αρχοντικό του Ισμαήλ, για να ζητήσουν εκ μέρους του Cousinéry μια συνάντηση με τον αγιάνη¹⁵. Αναμφίβολα πρόκειται για τον προστατευόμενο της Γαλλίας Michel Sponty, ο οποίος είχε εγκατασταθεί στις Σέρρες από το 1788 και αργότερα, στις 8 Νοεμβρίου 1790, θα διοριζόταν εκεί από τον Cousinéry προξενικός πράκτορας¹⁶. Τότε θα ήταν και η πρώτη φορά που κάποιος θα εκπροσωπούσε επίσημα στην πόλη τα συμφέροντα της Γαλλίας.

Η σταδιακή ανάδειξη των Σερρών, κατά τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, αρχικά ως διεθνούς εμπορικού κόμβου και στη συνέχεια, επιπλέον, ως έδρας ενός από τους ισχυρότερους παράγοντες στις βαλκανικές οθωμανικές επαρχίες κατέστησε ασφαλώς την πόλη καρδιά οικονομικο-πολιτικών εξελίξεων, πράγμα που ο Cousinéry, όπως παρατηρήθηκε, είχε αντιληφθεί αρκετά νωρίς, όντας ακόμη στην αρχή της σταδιοδρομίας του. Επιστρέφοντας στη Θεσσαλονίκη ως πρόξενος της Γαλλίας, ο Cousinéry είχε πλέον τη δυνατότητα να σχεδιάσει τη δική του πολιτική υπέρ των γαλλικών συμφερόντων στην περιοχή, δοκιμάζοντας παράλληλα τις διπλωματικές ικανότητές του. Το σκεπτικό εντός του οποίου εγγραφόταν η προσπάθειά του να προσεγγίσει τον αγιάνη των Σερρών μας το αποκαλύπτει εκ των υστέρων στο *Voyage* του: «Με την άφιξή μου σε αυτό το προξενείο, μου ήταν εύκολο να αναγνωρίσω τη σημασία των σχέσεών μας με την αγορά των Σερρών, και την ανάγκη να θεμελιώσω σχέσεις φιλίας με τον Ισμαήλ Μπέη, οι οποίες να μπορούσαν να διευκολύνουν τις καθημερινές εμπορικές συναλλαγές της Γαλλίας»¹⁷.

Αντικείμενο των συζητήσεων των δύο ανδρών δεν ήταν βέβαια μόνο τα προβλήματα των εμπορικών συναλλαγών της Γαλλίας. Άλλωστε, όπως αναφέρει ο Cousinéry, ο Ισμαήλ συζητούσε επί μακρόν μαζί του (*la séance fut longue*) και μάλιστα του ζητούσε να τον επισκέπτεται όλες τις ημέρες της παραμονής του στις Σέρρες (*il m'engagea même à venir*

15. Cousinéry, ό.π., τ. 1, σ. 138.

16. Κουτζακιώτης, «Οι πρώτοι αντιπρόσωποι...», ό.π., σ. 23, 34.

17. Cousinéry, ό.π., τ. 1, σ. 151.

le voir tous les jours). Πιο συγκεκριμένα, ο αγιάνης έθετε στον πρόξενο ερωτήματα για την πολιτική της Ευρώπης αλλά και -πράγμα που «μπορεί να φαίνεται περιέργο», σχολιάζει ο Cousinéy- για την ιατρική, ενώ ο πρόξενος του έδινε συμβουλές υγιεινής διατροφής¹⁸. Πέρα από τις συζητήσεις, οι δύο άνδρες αντάλλασαν δώρα¹⁹, πράγμα που θα μπορούσε ασφαλώς να συνεχίζεται και εξ αποστάσεως, καλλιεργώντας μια φιλική σχέση.

Άραγε ανάμεσα στα δώρα που ο πρόξενος της Γαλλίας πρόσφερε στον Ισμαήλ δεν περιλαμβάνονταν απεικονίσεις των βασιλέων του και των παλατιών τους, ιδιαίτερα του Palais des Tuileries, το οποίο, όπως αναφέρθηκε, είχε ζωγραφίσει και ο Νεδέλκος στο Συνοδικό της μονής του Τιμίου Προδρόμου; Πάντως, ανεξάρτητα από τα δώρα τα οποία ο αγιάνης είχε λάβει τότε από τον πρόξενο, μια πληροφορία του Cousinéy μας αφήνει να υποθέσουμε ότι ίσως ο Ισμαήλ δεν ήταν αμέτοχος στην επιλογή των θεμάτων του ζωγραφικού διάκοσμου του Συνοδικού, δεδομένου μάλιστα και του ενδιαφέροντός του για τα ευρωπαϊκά πράγματα. Ακριβέστερα, διηγούμενος την επίσκεψή του στη μονή του Τιμίου Προδρόμου, κατά τη διάρκεια της δεύτερης προξενικής θητείας του στη Θεσσαλονίκη (1815-1817), ο Cousinéy γράφει μεταξύ άλλων: «Μας υποδέχθηκαν εκεί σε μια όμορφη αίθουσα την οποία ο μακαρίτης μπέης Ισμαήλ είχε δώσει εντολή να διακοσμήσουν με δικά του έξοδα για να έρχεται να περνά μέρες ολόκληρες. Σε αυτή την αίθουσα ήταν που μας σέρβιραν δείπνο»²⁰. Αν η αναφερόμενη αίθουσα δεν είναι άλλη α-

18. Στο ίδιο, σσ. 138-139, 151.

19. Πβ. την αναφορά του Cousinéy για αμοιβαία δώρα (*présens réciproques*) μετά τη γνωριμία του με τον Ισμαήλ στο ίδιο, σ. 151. Πβ. επίσης την ανάλογη σχέση των γάλλων προξένων της Σμύρνης με τους αγιάνηδες της περιοχής στο G. Veinstein, «Ayân de la région d'Izmir et le commerce du Levant (deuxième moitié du XVIIIe siècle)», *Revue de l'Occident Musulman et de la Méditerranée* 20 (1975) 134 (= G. Veinstein, *Etat et société dans l'Empire ottoman, XVIe-XVIIIe siècles. La terre, la guerre, les communautés* (Variorum Collected Studies Series, αρ. 433), Aldershot - Brookfield, Vt. 1994, I).

20. Cousinéy, ό.π., τ. 1, σ. 214. Βλ. επίσης Ν. Ζ. Νικολάου, «Μνήμη του Μ. Ε. Μ. Cousinéy και του "Voyage dans la Macédoine" (1831-1981)», *Σερραϊκά Χρονικά* 9 (1982-1983) 202, όπου ο συγγραφέας επισημαίνει και τη μνεία του Χριστοφόρου Δημητριάδη για τις «σχεδόν κατ' έτος» επισκέψεις του Ισμαήλ μαζί με άλλους μπέηδες στη μονή του Τιμίου Προδρόμου. Πβ. Γ. Χατζηκυριακού, *Σκέψεις και εντυπώσεις ανά την Μακεδονίαν (1905-1906)* (Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών - Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, αρ. 58), πρόλογος Β. Γ. Χατζηκυριακού, εισαγωγή Β. Λαουρύδα, Θεσσαλονίκη ²1962, σ. 102-103, όπου ο συγγραφέας μας πληροφορεί για την εύνοια και την υποστήριξη των αγιάνηδων της Ζίχνας στους ηγούμενους της μονής της Παναγίας Αχειροποιήτου του Παγγαίου (Κοσινίτσας) για την κατασκευή διαφόρων έργων κατά τα τέλη του 18^{ου} και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Για τις ποικίλες μορφές σχέσεων που αναπτύχθηκαν μεταξύ των ορθόδοξων μονών και των τοπικών οθωμανικών αρχών κατά την ίδια περίοδο, βλ. Δ. Δημητρόπουλος, «Χριστιανικές μονές και περιφερειακές ο-

πό την αίθουσα του Συνοδικού, τότε πώς ερμηνεύεται η επιγραφή η οποία μαρτυρούσε τη δαπάνη της συντεχνίας των τζερετζήδων (ραφτών) της πόλης των Σερρών για την ανακαίνιση του Συνοδικού την ίδια εποχή²¹; Πάντως, οι σκηνές του κυνηγιού λαγού και της πάλης υπό τους ήχους ζουρνά και νταουλιού, οι οποίες απεικονίζονταν στο Συνοδικό²², θα μπορούσαν να αντιπροσωπεύουν τους προσφιλείς τρόπους διασκέδασης του αγιάνη. Την αγάπη του Ισμαήλ για το κυνήγι επιβεβαιώνει ο γάλλος αξιωματικός Tromelin, ο οποίος επισκέφθηκε τις Σέρρες το φθινόπωρο του 1807: «Το μεγαλύτερο πάθος του είναι το κυνήγι, του αρέσει η εξοχή, έχει οικοδομήσει εκεί πολλές επαύλεις που επισκέπτεται εναλλάξ»²³.

Ας επανέλθουμε όμως στον Cousinégy. Η πρώτη αυτή περίοδος κατά την οποία διατέλεσε πρόξενος της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη ήταν μεταβατική και ταραγμένη τόσο για την πατρίδα του όσο και για όλες τις γαλλικές εμπορικές παροικίες (*Nations*) στις Σκάλες της οθωμανικής Ανατολής, καθώς η Γαλλική Επανάσταση ανέτρεπε σταδιακά τις βεβαιότητες του παρελθόντος και δίχαζε τους γάλλους υπηκόους. Η τεταμένη ατμόσφαιρα που επικρατούσε τότε επίσης στους κόλπους του γαλλικού “Εθνους” της Θεσσαλονίκης οδήγησε και στην καθαίρεση του Cousinégy, στις 16 Μαρτίου 1793, μετά από την άδικη κατηγορία για έλλειψη φιλοπατρίας την οποία είχε διατυπώσει εναντίον του ο πρώτος αντιπρόσωπος της παροικίας. Τα καθήκοντα του προξένου άσκησε συγγεκριμένα έως τις 25 Ιουνίου 1793, αλλά παρέμεινε στη Θεσσαλονίκη έως τον Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς. Κατά τα τέλη αυτού του μήνα επιβιβάστηκε σε ένα πλοίο με προορισμό τη Σμύρνη, όπου βρίσκονταν δύο αδελφοί του²⁴. Δεν θα επέστρεφε στη Θεσσαλονίκη παρά μετά από εικοσιδύο χρόνια.

Στο μεταξύ όμως δεν είχε πάψει να προσπαθεί για την επανένταξή του στο προξενικό σώμα και ιδιαίτερα για την αποκατάστασή του στη

θωμανικές αρχές. Όψεις των τοπικών σχέσεων προστασίας», στο Η. Κολοβός (επιμ.), *Μοναστήρια, οικονομία και πολιτική. Από τους μεσαιωνικούς στους νεότερους χρόνους*, Ηράκλειο 2012, σσ. 191-205.

21. Για το πρόβλημα ταύτισης της αίθουσας, βλ. Ν. Μπακιρτζής, «Η αρχιτεκτονική του Συνοδικού: Η μοναστηριακή χρήση μιας κοσμικής αίθουσας υποδοχής του 18^{ου} αιώνα», στο *Το Συνοδικόν...*, ό.π., σσ. 24-27, 30· για την επιγραφή, βλ. στο ίδιο, σ. 15, 17, 28-29 και Κατσαρός, ό.π., σσ. 57-63, 79-83.

22. Μάστορα, ό.π., σ. 49-51.

23. J.-J. Tromelin, «Itinéraire d'un voyage fait dans la Turquie d'Europe d'après les ordres de Son Excellence le général en chef Marmont duc de Raguse, etc., etc. par un officier d'état-major de l'armée de Dalmatie dans l'automne de 1807», *Revue des Études Napoléoniennes* 13 (Ιανουάριος-Ιούνιος 1918) 100.

24. Βλ. κυρίως Bergasse, ό.π., σσ. 40-51.

θέση του προξένου της Θεσσαλονίκης. Οι προσπάθειές του εντάθηκαν μετά από την επιστροφή του στη Γαλλία (1803) και τη διαγραφή του από τον κατάλογο των φυγάδων υποστηρικτών του παλαιού βασιλικού καθεστώτος. Μάλιστα, το 1810, αποφάσισε να ζητήσει ο ίδιος την αποκατάστασή του από τον αυτοκράτορα Ναπολέοντα. Ανάμεσα στα επιχειρήματα τα οποία εξέθεσε γραπτά στη σχετική αναφορά του ήταν και η φιλική σχέση του με τον Ισμαήλ· συγκεκριμένα, χρησιμοποιώντας τρίτο πρόσωπο και αναφερόμενος στον εαυτό του, έγραφε τα εξής:

«Πρόθυμος (σ.τ.μ.: ο Cousinéy) να είναι εκ νέου σε θέση να καταστήσει τη μακρά εμπειρία του χρήσιμη στην υπηρεσία της Μεγαλειότητάς Σας, λαμβάνει το θάρρος να αναφέρει ότι όχι μόνο είδε να δημιουργείται η υπέρμετρη εξουσία στην οποία ανήλθε ο Ισμαήλ Μπέης των Σερρών, αλλά ακόμη ότι είχε συχνές ευκαιρίες να επωφεληθεί από τις σχέσεις φιλίας που μπόρεσε να διατηρήσει σταθερά μαζί του· φιλικά αισθήματα τα οποία ποτέ δεν διαφεύστηκαν και τα οποία ο μπέης εκδηλώνει ακόμη σήμερα. Ο κύριος Cousinéy θα μπορούσε λοιπόν να ελπίζει σε διακεκριμένη υποδοχή εκ μέρους του μπέη και στη διατήρηση των ευνοϊκών διαθέσεών του έναντι των υπηκόων της Μεγαλειότητάς Σας»²⁵.

Μερικούς μήνες μετά, ο Cousinéy, συνεχίζοντας τις προσπάθειές του για την αποκατάστασή του στη θέση του προξένου της Θεσσαλονίκης, θα έστειλε στον αρμόδιο υπουργό ένα υπόμνημα στο οποίο αναδείκνυε τον νέο κομβικό ρόλο τον οποίο καλούνταν η Θεσσαλονίκη και η ευρύτερη περιοχή της να διαδραματίσει στο εμπόριο, καθώς με την κατάκτηση των Δαλματικών ακτών από τους Γάλλους είχε δημιουργηθεί νέος οδικός άξονας επικοινωνίας της Γαλλίας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία μέσω της Βοσνίας. Οι Σέρρες και ο ισχυρός αγιάνης της κατείχαν και πάλι εξέχουσες θέσεις στην επιχειρηματολογία του Cousinéy:

«Είναι εύκολο να υπολογίσει κανείς, και μόνο από τις αποστάσεις, ότι η αγορά των Σερρών, στη Μακεδονία, θα αποκτήσει πραγματικό πλεονέκτημα έναντι εκείνων (σ.τ.μ: των αγορών) της Κάτω Ασίας (σ.τ.μ.: Μικράς Ασίας) και ότι, κατά συνέπεια, οι Έλληνες της Θεσσαλονίκης, οι οποίοι ήδη πλούτισαν μετά από πολλά χρόνια επιτυχίας στη Βιέννη, θα μπορούσαν πρώτοι να επιχειρήσουν να στείλουν εμπορεύματα στη Γαλλία από τον νέο δρόμο. [...] Υπάρχει ένα μείζον θέμα το οποίο δεν πρέπει

---

25. Archives Diplomatiques de Paris (στο εξής ADP), Personnel, 1e série, volumes reliés, τ. 20, E.-M. Cousinéy στον Ναπολέοντα, αντίγραφο χωρίς ημερομηνία συνημμένο στην επιστολή του ίδιου στον υπουργό, Παρίσι, 10 Σεπτεμβρίου 1810, φ. 67β.

να περάσει απαρατήρητο. Καθώς η σημερινή διακυβέρνηση της Μακεδονίας αποτελεί μερίδιο του Ισμαήλ Μπέη των Σερρών, του πιο ισχυρού από τους αρχηγούς της Ευρωπαϊκής Τουρκίας μετά τον πασά των Ιωαννίνων, θα είναι απολύτως αναγκαίο να διατηρεί κανείς μαζί του σχέσεις φιλίας. Η επιρροή αυτού του ηγεμόνα επί των διοικητών που ελέγχουν τον νέο δρόμο του εμπορίου, θα είναι η πλέον ισχυρή για να εξομαλύνει τις δυσκολίες που οι έμποροι θα μπορούσαν να συναντήσουν είτε οι ίδιοι προσωπικά είτε τα εμπορεύματά τους. Ο πρόξενος θα μπορούσε, αφού θα είχε επισκεφθεί τον Ισμαήλ Μπέη, να σπεύσει να δώσει στην Εξοχότητά Σας πολιτικά και γεωγραφικά στοιχεία για τους τόπους που θα είχε διατρέξει και να παράσχει διαδοχικά λεπτομερή στοιχεία για τις διακυμάνσεις του εμπορίου και για τα μέσα προστασίας και βελτίωσής του»²⁶.

Πέρα από το προηγούμενο υπόμνημα, ο Cousinégy είχε επισυνάψει στην ίδια επιστολή του προς τον υπουργό και το απόσπασμα μιας παλαιάς επιστολής του αξιωματικού J.-J. Tromelin προς το γεωγράφο και χαρτογράφο J.-D. Barbié du Bocage, η οποία είχε σταλεί από το Zadar της Δαλματίας στις 12 Ιανουαρίου 1808. Η επιστολή του γάλλου αξιωματικού είχε συνταχθεί μετά την επιστροφή του από το ταξίδι του στις ευρωπαϊκές επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπου είχε συγκεντρώσει πληροφορίες κατά διαταγή των ανωτέρων του και είχε επισκεφθεί γι' αυτόν το λόγο και τις Σέρρες. Το συγκεκριμένο απόσπασμα αποτελούσε αδιάψευστη μαρτυρία για το ότι, δεκαπέντε χρόνια μετά την αναχώρηση του Cousinégy από τη Μακεδονία, το ενδιαφέρον του αγιάνη για τον παλαιό πρόξενο της Θεσσαλονίκης παρέμενε ζωηρό: «Πείτε στον Cousinégy», έγραφε ακριβέστερα ο αξιωματικός, «ότι ο μπέης των Σερρών ρωτάει κάθε μέρα πότε θα φθάσει και ότι τον θέλουν σφόδρα στη Θεσσαλονίκη, όπου θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμος»²⁷.

Στο μεταξύ όμως, ο υποπρόξενος Charles-Bienvenu Clairambault, ο

---

26. ADP, Personnel, 1e série, volumes reliés, τ. 20, «Mémoire sur le consulat de Salonique au sujet de la nouvelle route de notre commerce avec le Levant par la Bosnie» του E.-M. Cousinégy, Παρίσι, 5 Δεκεμβρίου 1810, συνημμένο στην επιστολή του ίδιου στον υπουργό με την ίδια ημερομηνία, φ. 73α, 73β-74α.

27. ADP, Personnel, 1e série, volumes reliés, τ. 20, φ. 72α, «Extrait d'une lettre à moi écrite du quartier général de l'armée de Dalmatie, à Zara, en date du 12 janvier 1808 par M. de Tromelin, alors capitaine attaché à l'état major de l'armée de Dalmatie, actuellement chef de bataillon du génie à la même armée, à son retour d'un voyage en Turquie», επικυρωμένο από τον J.-D. Barbié du Bocage, την 1η Δεκεμβρίου 1810, συνημμένο στην επιστολή E.-M. Cousinégy στον υπουργό, Παρίσι, 5 Δεκεμβρίου 1810. Στο γεγονός αυτό αναφέρεται και ο ίδιος ο E.-M. Cousinégy, *ό.π.*, τ. 1, σ. 153, χρονολογώντας όμως λανθασμένα το ταξίδι του Tromelin το 1809.

οποίος εκτελούσε χρέη γενικού προξένου της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη, προσπαθούσε να καλλιεργήσει τις δικές του φιλικές σχέσεις με τον αγιάνη των Σερρών. Μάλιστα, στις αρχές του 1808, είχε λάβει από τον Ισμαήλ ως δώρο «ένα υπέροχο αραβικό άτι», το οποίο ο Clairambault έστειλε κατόπιν στον Louis-Alexandre Berthier, στρατηγό του Ναπολέοντα²⁸. Το Μάιο του 1811, ο υποπρόξενος επισκέφθηκε τον αγιάνη, με αφορμή την παράδοση δύο επιστολών που ο καΐμακάμ πασάς είχε γράψει στον Ισμαήλ, κατ' αίτηση του επιτετραμμένου Juste-Pons-Florimond du Fay, μαρκησίου Latour-Maubourg, και με τις οποίες του ζητούσε να διατάξει όλες τις αρχές στην περιοχή δικαιοδοσίας του να τηρούν τις Διομολογήσεις και να προστατεύουν τους Γάλλους της Θεσσαλονίκης, καθώς και να επιβάλει το δίκαιο σε δύο συγκεκριμένες περιπτώσεις παραβίασης των Διομολογήσεων· ακριβέστερα επρόκειτο για την είσπραξη κεφαλικού φόρου από δύο Γάλλους και διπλών τελωνειακών δικαιωμάτων επί των εμπορευμάτων του Pietro Vernazza στη βουλγαρική πόλη Dupnitsa. Μετά από την ικανοποίηση των γαλλικών αιτημάτων, ο Clairambault αναγνώριζε ότι «αυτό το αξιοσέβαστο πρόσωπο (σ.τ.μ.: ο Ισμαήλ Μπέης) τηρεί τις υποσχέσεις που δίνει» και έβλεπε ήδη τα πρώτα οφέλη της επικοινωνίας του με τον αγιάνη και στην ίδια τη Θεσσαλονίκη, όπου ο γιος του Ισμαήλ, ο Γιουσούφ Μουχλός, ήταν μουτεσελίμης (*mütesselim*, αναπληρωτής του πασά) ήδη από τις 28 Νοεμβρίου 1808, αλλά «δυστυχώς περιβαλλόμενος από ορισμένους Έλληνες, εχθρούς του γαλλικού ονόματος»²⁹.

Παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες του Cousinégy για τον διορισμό του στην κενή προξενική θέση της Θεσσαλονίκης, στις 6 Ιανουαρίου 1812, γενικός πρόξενος διορίστηκε εκεί ο Pascal-Thomas Fourcade, επίσης λόγιος και έμπειρος πρόξενος με περιπετειώδη θητεία στη Σινώπη, ο οποίος όμως θα έφθανε στη Μακεδονία τον Απρίλιο της ε-

---

28. ADN, Constantinople, D, Salonique 13, C.-B. Clairambault στον H.-F.-B., comte Sébastiani, Θεσσαλονίκη, 18 Ιανουαρίου 1808.

29. ADN, Constantinople, D, Salonique 13, πρόχειρο της επιστολής του J.-P.-F. du Fay, marquis de Latour-Maubourg στον C.-B. Clairambault, Κωνσταντινούπολη, 10 Απριλίου 1811, συννημένες πρόχειρες μεταφράσεις στα γαλλικά των δύο επιστολών του καΐμακάμ πασά στον Ισμαήλ Μπέη χωρίς ημερομηνίες, και επιστολές του C.-B. Clairambault στον J.-P.-F. du Fay, marquis de Latour-Maubourg, Θεσσαλονίκη, 11 Μαΐου και 18 Ιουνίου 1811. Για την ακριβή ημερομηνία άφιξης του Γιουσούφ Μουχλός Μπέη στη Θεσσαλονίκη ως μουτεσελίμη, βλ. ADN, Constantinople, D, Salonique 13, C.-B. Clairambault στον J.-P.-F. du Fay, marquis de Latour-Maubourg, Θεσσαλονίκη, 2 Δεκεμβρίου 1808. Ο Γιουσούφ Μουχλός παρέμεινε μουτεσελίμης εκεί μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1813· βλ. Α. Ε. Καραθανάσης, *Θεσσαλονίκη και Μακεδονία 1800-1825. Μια εικοσιπενταετία εν μέσσω θυέλλης* (Μακεδονική Βιβλιοθήκη, αρ. 86), Θεσσαλονίκη 1996, σ. 18.

πόμενης χρονιάς³⁰. Λίγους μήνες πριν από την άφιξή του, οι γάλλοι έμποροι της Θεσσαλονίκης είχαν εκφράσει παράπονα στον υποπρόξενο Clairambault για τις παραβιάσεις των Διομολογήσεων τόσο από τον τελώνη και τον μπεντεατζή (σ.τ.μ.: εισπράκτορα του δικαιώματος *bid'at*) της Θεσσαλονίκης όσο και από τον ίδιο τον Ισμαήλ, ο οποίος εξανάγκαζε τους πράκτορές τους στις Σέρρες να αγοράσουν, με κάθε φορτίο βαμβακιού, δύο τόπια από το βαμβάκι της δεκάτης (*öşr*) το οποίο διέθετε και μάλιστα σε τιμή την οποία καθόριζε ο ίδιος ή, εναλλακτικά, να καταβάλουν ένα δικαίωμα (*bid'at*) 6 πιάστων για κάθε φορτίο βαμβακιού εξαγόμενο από τις Σέρρες³¹. Ο Clairambault είχε γράψει τότε σχετικά στον Ισμαήλ και αυτός του είχε απαντήσει «ότι θα ζητούσε να μάθει την αλήθεια για το δικαίωμα αυτό (σ.τ.μ.: των 6 πιάστων) και ότι δεν ήθελε καθόλου να επιβαρύνει το εμπόριο των Γάλλων»· παράλληλα, ο υποπρόξενος της Θεσσαλονίκης είχε ζητήσει από τον πρέσβη να ενεργήσει

Κρήνη αφιερωμένη στη μνήμη του μπέη των Σερρών Ισμαήλ από τον γιο και διάδοχό του Γιουσουφ Μουχλίζ (λεπτομέρεια)
(Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο Δημήτρη Λούπη).

30. Βλ. κυρίως H. Dehérain, «Les premiers consuls de France sur la côte septentrionale de l'Anatolie», *Revue de l'Histoire des Colonies Françaises* 17 (1924) 368-371.

31. ADN, Constantinople, D, Salonique 14, επιστολή των γάλλων εμπόρων της Θεσσαλονίκης στον C.-B. Clairambault, Θεσσαλονίκη, 8 Φεβρουαρίου 1812 και επιστολή των Fouquier και Vaillhen στον C.-B. Clairambault, Θεσσαλονίκη, 22 Αυγούστου 1812. Για τις ποιότητες, τον τρόπο συσκευασίας και το βάρος των συσκευασιών του βαμβακιού τότε στις Σέρρες, βλ. Koutzakiotis, *ό.π.*, σ. 110-111, 115-116.

για την έκδοση ενός φερμανιού. Παρ' όλα αυτά, εναπόθετε τις ελπίδες του στον νέο γενικό πρόξενο ο οποίος αναμενόταν στη Θεσσαλονίκη. Πιο συγκεκριμένα, ο Clairambault ενημερώνοντας τον πρέσβη για την απάντηση του αγιάνη των Σερρών, δήλωνε: «Ικανοποιήθηκα από την απάντηση αυτή, αφού αναμένω την άφιξη του κυρίου Fourcade ο οποίος πρέπει να περάσει από τις Σέρρες με δώρα της Κυβέρνησης γι' αυτόν τον μπέη και να έρθει σε συμφωνία μαζί του. Συνεπώς, δεν έκανα χρήση του φερμανιού, θα το παραδώσω στον κ. Fourcade»³². Αξίζει να σημειωθεί ότι ο γενικός πρόξενος είχε καθυστερήσει τότε να αναχωρήσει από το Παρίσι για τη Θεσσαλονίκη, διότι περίμενε να λάβει τα δώρα της γαλλικής κυβέρνησης για τις τοπικές οθωμανικές αρχές· μάλιστα η καθυστέρηση οφειλόταν εν μέρει στο γεγονός ότι «το μεγάλο ελατήριο που σήμαινε τις ώρες στο ρολόι (σ.τ.μ.: *montre à répétition*) το οποίο απευθυνόταν στον μπέη των Σερρών ήταν σπασμένο»³³. Τελικά, ο Fourcade επισκέφθηκε τις Σέρρες στις αρχές Μαΐου 1813, μόλις πληροφορήθηκε ότι ο Ισμαήλ είχε επιστρέψει για μερικές ημέρες στην πόλη από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Στην επιστολή την οποία ο γενικός πρόξενος έστειλε τότε από τις Σέρρες στον πρέσβη Antoine-François, κόμη Andréossy³⁴, μας δίνει μια διεξοδική περιγραφή της γνωριμίας του με τον ισχυρό αγιάνη:

«[...] ήλθα στις Σέρρες για να τον γνωρίσω (σ.τ.μ.: τον Ισμαήλ Μπέη), για να προσπαθήσω να κερδίσω τη φιλία του, να "συνεχίσω" τον κύριο Cousinéry και, τέλος, να κάνουμε μαζί του συμφωνία η οποία δεν θα μας φέρει πλέον στο σημείο να φοβηθούμε τον τελώνη και τον μπεντεατζή.

Συνάντησα ένα άνδρα 55 με 60 ετών, ο οποίος όμως είναι θαλερός και φαίνεται μικρότερης ηλικίας, με φυσιογνωμία ειλικρινή χωρίς να είναι εύθυμη, δυσπρόσιτος αλλά όχι σκληρός, απλός στην αμφίεσή του, χωρίς λεπτότητα στους τρόπους αλλά με ευγενική περιποιητική συμπεριφορά, με κοφτό και καθαρό λόγο όπως όλοι οι έμπειροι στη διοίκηση γέροντες, φειδωλός σε λόγια και υποσχέσεις, αλλά φιλαλήθης, τίμιος, δίκαιος, ο οποίος φαίνεται εκ πρώτης όψεως έτσι όπως τον παρουσιάζει η κοινή γνώμη. Επιτρέπει την πολυτέλεια στον περίγυρό του, αλλά αυτή δεν του αρέσει στους ξένους. Δύσπιστος όπως όλοι οι ντερεμπέδες (σ.τ.μ.: ισχυροί γαιοκτήμονες, αγιάνηδες) και

---

32. ADN, Constantinople, D, Salonique 14, C.-B. Clairambault στον A.-F., comte Andréossy, Θεσσαλονίκη, 10 Δεκεμβρίου 1812.

33. Dehérain, *ό.π.*, σ. 369.

34. ADN, Constantinople, D, Salonique 15, P.-T. Fourcade aîné στον A.-F., comte Andréossy, Σέρρες (Serès), 10 Μαΐου 1813.

περήφανος όπως τα άξια άτομα που έφθασαν ψηλά, προσβάλλεται όταν παρουσιάζονται σε αυτόν με πομπώδη ή απειλητικό τρόπο.

[...] Ο Ισμαήλ Μπέης ήταν πολύ ικανοποιημένος από το ρολόι κοσμημένο με διαμάντια που του πρόσφερα σύμφωνα με απόφαση της Μεγαλειότητάς Του (σ.τ.μ.: του Ναπολέοντα). Συγκινημένος από αυτή την ένδειξη εύνοιας, μίλησε με εντελώς φιλικό τρόπο για τις ατυχίες τις οποίες δοκιμάζουν τα στρατεύματά μας και για τις ελπίδες που η νέα εκστρατεία του γεννούσε. Αλλά, μη γνωρίζοντας παρά μόνο την Ευρωπαϊκή Τουρκία και ορίζοντας τον πολιτικό κόσμο με τον ορίζοντα της δικής του εξουσίας, φαίνεται να θεωρεί τις ειδήσεις του μεγάλου πολέμου περισσότερο ως αντικείμενο περιέργειας παρά ως αντικείμενο ενδιαφέροντος για τον ίδιο προσωπικά ή για την κυβέρνησή του.

Όπως και αν έχει, υποσχέθηκε με καθαρή, σαφή και στεντόρεια φωνή ότι δεν θα επέτρεπε στους υποτελείς του να ενοχλούν το εμπόριό μας ή να προκαλούν την ελάχιστη παραβίαση στις Διομολογήσεις μας. Πρέπει ομοίως να λάβει μέτρα για να μην εκφράζουμε πλέον παράπονα για τους αγωγιάτες.

Αυτή η πρώτη επίσκεψη ήταν γεμάτη υποσχέσεις τόσο αόριστες όσο και τα ζητήματα. Αλλά πρέπει να ξαναδώ τον Ισμαήλ Μπέη μόλις επιστρέψει από ένα γειτονικό τσιφλίκι. Και ελπίζω, Εκλαμπρότατε, ότι πριν να αναχωρήσει πάλι για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, αυτός ο ισχυρός και αξιοσέβαστος άρχοντας θα αποκαταστήσει όλα τα χαμένα δικαιώματά μας και θα μας προστατεύσει διά παντός από κάθε αβανιά».

Για την κατανόηση της συνέχειας του αποσπάσματος, ας προστεθεί ότι ο Fourcade θεωρούσε ότι οι αβανιές εναντίον των γάλλων εμπόρων υποκινούνταν από τους Έλληνες εμπόρους των Σερρών. Έτσι, παρουσιάζει κατόπιν στην επιστολή του τα παρεπόμενα της επίσκεψής του στον Ισμαήλ ως εξής:

«Ήδη βλέπουμε τα θετικά αποτελέσματα αυτής της επίσκεψης. Οι Έλληνες πέφτουν στα πόδια μας. Ο "kasnadar" (σ.τ.μ.: *hazinedar*, θησαυροφύλακας) υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει έναν δυστυχή που προστάτευε και μόλις τον αναγκάσαμε να επιστρέψει ένα ποσό που είχε αποσπάσει εδώ και 9 μήνες από τον κ. Odon Pelion (sic). Είμαι ακόμη περισσότερο ικανοποιημένος από την αποκατάσταση της συγκεκριμένης αδικίας, καθώς αυτός ο έμπορος από τη Λυών είναι ένας εξαιρετος Γάλλος, με αγωγή που τον θέτει πολύ πιο πάνω από όλους τους άλλους και

ο οποίος δεν πωλεί παρά μόνο αντικείμενα κατασκευασμένα στις βιοτεχνίες μας.

Όλες οι υποθέσεις μας ευοδώνονται μετά από αυτόν τον διακανονισμό. Οι Έλληνες οι οποίοι αντιδικούσαν με τους οίκους Masse και Hausner ζητούν να συμβιβαστούν. Όλα μας είναι εύκολα σήμερα. Η υποδοχή του Ισμαήλ Μπέη ήταν αρκετή για να εξομαλύνει τα πάντα».

Και ο Fourcade, κλείνοντας την επιστολή του, μαρτυρεί την εκτίμηση την οποία εξακολουθούσε να τρέφει ο αγιάνης των Σερρών για τον προκάτοχό του Cousinéry, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο κινήθηκε ο ίδιος για την προστασία των γαλλικών συμφερόντων:

«Οι λόγοι μας και οι τρόποι μας φάνηκαν να τον ευχαριστούν. Αναγνώρισε, λένε, σε μένα τον χαρακτήρα και τη φυσιογνωμία του κ. Cousinéry. Και αναγγέλοντάς με ως τον φίλο αυτού του άξιου συναδέλφου με καλοδέχθηκαν αρχικά. Ο Ισμαήλ Μπέης άνοιξε το στόμα του μιλώντας μου για τον κ. Cousinéry και ο έπαινος γι' αυτόν ήταν ανάμεσα στις τελευταίες φράσεις που πρόφερε. Του ενίσχυσα την ελπίδα ότι ο κ. Cousinéry θα έκανε ένα ταξίδι στη Μακεδονία και ότι θα έχει την ευχαρίστηση να τον ξαναδεί. Αυτοί οι άνδρες τους οποίους στην Ευρώπη αποκαλούμαι βαρβάρους, δεν λησμονούν ποτέ τους φίλους τους, και όταν αυτοί οι τελευταίοι είναι δυστυχημένοι, γίνονται αδελφοί τους. Γνώριζα επίσης εδώ και πολύ καιρό ότι η προσήλωση που εμπνέουμε σε αυτούς τους ανεξάρτητους και περήφανους αρχηγούς αποτελεί εγγύηση για τις Διομολογήσεις μας πολύ πιο ασφαλή από τα φιορμάνια και τη συνήθεια»³⁵.

Ωστόσο, στις 8 Ιουλίου 1813, ο ξαφνικός θάνατος του Ισμαήλ από έναν «χολερικό πυρετό» (*fièvre bilieuse*) μόλις είχε επιστρέψει στις Σέρρες από μια εκστρατεία του στη Νις της Σερβίας, θα αποδείκνυε φρούδες τις όποιες ελπίδες διατηρούσε ο Fourcade μετά τη γνωριμία του με τον ισχυρό αγιάνη. Ο γενικός πρόξενος ήλπιζε πλέον στην ομαλή διαδοχή του Ισμαήλ από τον γιο του Γιουσούφ Μουχλίσ και ζητούσε από τον πρέσβη να μεσολαβήσει γι' αυτό στην Υψηλή Πύλη, καθώς θεωρούσε ότι ο Γιουσούφ Μουχλίσ «έχει έξοχες προθέσεις, σταθερή κρίση, εξαιρετική ευφυΐα» και «αγαπά τους Φράγκους και τις συνήθειές τους»³⁶. Πράγματι, ο Ισμαήλ είχε φροντίσει για την εκπαίδευση του γιου

---

35. Στο ίδιο.

36. ADN, Constantinople, D, Salonique 15, P.-T. Fourcade aîné στον A.-F., comte Andréossy, Θεσσαλονίκη, 9 Ιουλίου 1813. Ο Ισμαήλ είχε ζητήσει από τον P.-T. Fourcade να μεσολαβήσει για να του στείλουν γυαλιά από το Παρίσι και, λίγο πριν από την αναχώρησή του για τη Νις, τη μετάφραση ενός βιβλίου· βλ. Καραθανάσης, *ό.π.*, σ. 16.

του και του είχε εξασφαλίσει καλούς δασκάλους από τις Σέρρες και την Κωνσταντινούπολη· ο Γιουσούφ Μουχλίζ υπήρξε γραμματέας του πατέρα του, ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία από τη νεότητά του και έγραψε ποιήματα³⁷. Δύο μήνες μετά τον θάνατο του Ισμαήλ, στις 11 Σεπτεμβρίου, απεβίωσε και ο ίδιος ο πρόξενος λόγω βεβαρυμένης υγείας³⁸, γεγονός το οποίο αναμφίβολα διέκοψε τον σχεδιασμό οποιασδήποτε γαλλικής πολιτικής στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης.

Λίγο καιρό πριν από τον θάνατο του γενικού προξένου Fourcade, είχε εγκατασταθεί στις Σέρρες ο άνθρωπος ο οποίος τον είχε συνοδέψει κατά το χειρσαίο ταξίδι του από τη Γαλλία στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και είχε επιφορτιστεί με τη σύνταξη της περιγραφής του δρομολογίου τους από τη βοσνιακή πόλη Kostajnica έως τη Θεσσαλονίκη, καθώς και με την καταγραφή διάφορων στατιστικών πληροφοριών που θα συγκέντρωναν για τις περιοχές τις οποίες θα διέτρεχαν³⁹. Επρόκειτο για τον François Payan, φίλο του Fourcade, ο οποίος κατά τα πρώτα χρόνια της Γαλλικής Επανάστασης είχε σταδιοδρομήσει στον στρατό και είχε αποστρατευθεί λαμβάνοντας σύνταξη. Ο υποπρόξενος Clairambault τον περιέγραφε τότε στον πρόεσβη ως άτομο που είχε «αγωγή, εντιμότητα, ευρείες γνώσεις, τα αισθήματα ενός χρηστού Γάλλου και σταθερότητα χαρακτήρα». Ο Payan είχε συνοδέψει τον Fourcade και στις Σέρρες, όπου ο γενικός πρόξενος τον είχε συστήσει στον Γιουσούφ Μουχλίζ και σε άλλους οθωμανούς αξιωματούχους και, επίσης, τον είχε προτρέψει να εγκατασταθεί εκεί ιδρύοντας ένα εμπορικό οίκο. Από τις πρώτες ημέρες της εγκατάστασής του στην πόλη, ο Payan ουσιαστικά είχε υποκαταστήσει τον προξενικό πράκτορα Michel Sponty, καθώς αυτός ενημέρωνε πλέον τον Fourcade για εμπορικά και πολιτικά ζητήματα των Σερρών. Άλλωστε, σκοπός του γενικού προξένου ήταν κατόπιν ο Payan να διοριστεί προξενικός πράκτοράς του εκεί, αντικαθιστώντας επίσημα τον Sponty⁴⁰, ο οποίος δεν ενέπνεε πια την εμπιστοσύνη του προϊστάμενου του⁴¹, καθώς είχε εξελληνιστεί σε μια πόλη την οποία οι Γάλλοι θεωρούσαν ότι:

«Είναι (σ.τ.μ.: οι Σέρρες) το στρατηγείο του εμπορίου των

---

37. Βλ. ιδιαίτερα İ. A. Gövsa, *Türk meşhurları ansiklopedisi*, Κωνσταντινούπολη 1946, σ. 258 και İ. M. K. İnal, *Son asır Türk şairleri*, Κωνσταντινούπολη 1969, τ. 2, σσ. 969-973.

38. Dehérain, *ό.π.*, σ. 369-371.

39. ADN, Constantinople, D, Salonique 15, O. Pellion και F. Payan στον A.-F., comte Andréossy, Θεσσαλονίκη, 20 Σεπτεμβρίου 1813· πβ. Dehérain, *ό.π.*, σσ. 368-369.

40. ADN, Constantinople, D, Salonique 15, C.-B. Clairambault στον A.-F., comte Andréossy, Θεσσαλονίκη, 29 Σεπτεμβρίου 1813.

41. Για τις κατηγορίες τις οποίες διατύπωνε τότε ο Clairambault εναντίον του Sponty και για το βάσιμο αυτών, βλ. Κουτζακιώτης, «Οι πρώτοι αντιπρόσωποι...», *ό.π.*, σσ. 28-29.

Ελλήνων και των μηχανορραφιών τους οι οποίες πάντοτε τείνουν στην καταστροφή του εμπορίου μας και στην υποβάθμιση του δημοσίου πνεύματος ως προς την πολιτική. Εκεί είναι το πέρασμα και ο τόπος διαμονής των περισσότερων ραδιουργών που ο Αλή Πασάς και οι Άγγλοι στέλνουν συνεχώς»⁴².

Τελικά, λόγω του θανάτου του Fourcade, ο υποπρόξενος Clairambault θα ήταν αυτός ο οποίος θα υπέβαλε στον πρέσβη την πρόταση διορισμού του Payan, την οποία ο κόμης Andréossy ενέκρινε στις 18 Οκτωβρίου 1813, διατυπώνοντας ωστόσο την ακόλουθη επιφύλαξη η οποία θα αποδεικνυόταν αργότερα προφητική: «Ελπίζω ότι ο κ. Payan, με την εγκατάσταση του στις Σέρρες, θα βρει εκεί όλα τα οφέλη που ελπίζει και ότι, όταν θα θελήσει να αποσυρθεί, δεν θα μας αφήσει στη δυσάρεστη θέση να μείνουμε χωρίς πράκτορα»⁴³. Ας προστεθεί ότι είχε προηγηθεί η ανακοίνωση από τον Payan της ίδρυσης του εμπορικού οίκου "F^{ois} Payan & Cie", με χειρόγραφο εγκύκλιο επιστολή συνταγμένη στις Σέρρες (βλ. Παράρτημα). Λίγους μήνες αργότερα, ο υποπρόξενος έγραφε στον πρέσβη ότι την εγκατάσταση του νέου προξενικού πράκτορα επιδοκίμαζε έντονα και ο μπέης των Σερρών⁴⁴.

Την άνοιξη του 1814, η παλινόρθωση της γαλλικής βασιλικής δυναστείας των Βουρβόνων θα οροθετούσε το τέλος της ναπολεόντειας περιόδου και θα αναπτέρωνε τις ελπίδες των υποστηρικτών του "Ancien Régime" οι οποίοι είχαν υποστεί διώξεις. Μεταξύ αυτών ήταν ασφαλώς και ο Cousinéry, ο οποίος δεν είχε πάψει να επιθυμεί την επανένταξή του στο προξενικό σώμα και βρισκόταν τότε στη Σμύρνη, όπου ήταν εγκατεστημένος ένας αδελφός του. Μαθαίνοντας τα νέα της πατρίδας του, ο Cousinéry απηύθυνε και πάλι επιστολές προς το υπουργείο Εξωτερικών Υποθέσεων ζητώντας την αποκατάστασή του. Ο πολυπόθητος διορισμός του στη Θεσσαλονίκη θα γινόταν αυτή τη φορά πραγματικότητα και συγκεκριμένα του κοινοποιήθηκε με επιστολή την οποία έλαβε κατά τα τέλη Νοεμβρίου του 1814. Αλλά διάφορα γεγονότα θα καθυστερούσαν την αναχώρησή του για τη Θεσσαλονίκη, όπου έφθασε τελικά την 1η Ιουνίου της επόμενης χρονιάς⁴⁵.

Με την άφιξή του βρέθηκε αντιμέτωπος με μια σειρά προβλημάτων τα οποία σχετιζόνταν τόσο με τις τοπικές συνθήκες όσο και με τη γενική

---

42. ADN, Constantinople, D, Salonique 15, C.-B. Clairambault στον A.-F., comte Andréossy, Θεσσαλονίκη, 29 Σεπτεμβρίου 1813.

43. ADN, Constantinople, D, Salonique 15, πρόχειρο της επιστολής του A.-F., comte Andréossy στον C.-B. Clairambault, Θεραπειά, 18 Οκτωβρίου 1813.

44. ADN, Constantinople, D, Salonique 15, C.-B. Clairambault στον A.-F., comte Andréossy, Θεσσαλονίκη, 2 Ιανουαρίου 1814.

45. Βλ. κυρίως Bergasse, *ό.π.*, σσ. 57-59.

κατάσταση του γαλλικού εμπορίου. Μία από τις εκκρεμείς υποθέσεις τις οποίες έπρεπε να διευθετήσει αμέσως ήταν η σύλληψη και η αποστολή στη Μασσαλία του Odon Pellion, περιοδεύοντος αντιπροσώπου (*com-mis voyageur*) του εμπορικού οίκου Michoud της Λυών, ο οποίος είχε κατηγορηθεί για κατάχρηση χρημάτων. Ο Pellion είχε δοσοληψίες με τον εγκατεστημένο στις Σέρρες Payan, με τον οποίο εξάλλου είχαν οριστεί πληρεξούσιοι για την τακτοποίηση των εκκρεμοτήτων του αποβιώσαντος φίλου τους γενικού προξένου Fourcade. Έτσι, η διευρεύνηση των λογαριασμών του Pellion επέβαλε και τον έλεγχο των λογαριασμών του εμπορικού οίκου "F^{ois} Payan & Cie", πολύ περισσότερο που κυκλοφορούσε η φήμη ότι ο Payan σκόπευε να εγκαταλείψει αιφνίδια τις Σέρρες, «μια πόλη όπου κανείς δεν θα μπορούσε να εμποδίσει τη διαφυγή του». Έτσι, ο Cousinéry θα πραγματοποιούσε ακόμη ένα ταξίδι εκεί, με τη συνοδεία του έμπιστου εμπόρου Vailhen, κατά το 1816. Το δύσκολο χειρισμό της υπόθεσης αυτής στις Σέρρες περιέγραφε αργότερα ως εξής:

«Εξέθεσα στον κύριο Payan το αντικείμενο του ταξιδιού μου. Αυτός ο πράκτορας, ελπίζοντας ακόμη ότι θα διατηρούσε το κατάστημά του και την πίστωσή του, με παρακάλεσε πολύ να μη μείνω αλλού αλλά στο σπίτι του· αποδέχθηκα ακόμη περισσότερο την πρόσκλησή του καθώς θα μπορούσα να επιτηρώ τη σφράγιση την οποία θα έκανα στους χώρους του καταστήματός του. Από την επομένη ο κ. Vailhen επιφορτίστηκε με τον έλεγχο των βιβλίων, ενώ εγώ εξέταζα την αλληλογραφία. Όλα αυτά έγιναν κατόπιν αιτιολογημένης εντολής που ένας προσωρινός καγκελάριος είχε ήδη κοινοποιήσει για να τηρηθούν οι νόμιμες διαδικασίες. Το αποτέλεσμα του ελέγχου μας ήταν η βεβαιότητα ότι ο νέος αυτός έμπορος ο οποίος με την εμπορική επωνυμία του ανήγγελλε μια εταιρεία, δεν εμφάνιζε κανένα κεφάλαιο στα χαρτιά του· και παρατηρήσαμε ταυτόχρονα ότι ο Pellion έπρεπε να είχε κάνει σημαντικές προμήθειες σε αυτό το κατάστημα· και πράγματι, όταν όλοι οι λογαριασμοί τακτοποιήθηκαν αργότερα, μετά από ζωνχρές αντιπαραθέσεις στη Θεσσαλονίκη, αποδείχθηκε ότι ο Payan όφειλε 18.000 πιάστρα στον Pellion»⁴⁶.

Όταν ο Cousinéry διαπίστωσε την τυχodiωκτική δραστηριότητα του Payan στις Σέρρες, τον υποχρέωσε να εγκαταλείψει την πόλη και να τον ακολουθήσει στη Θεσσαλονίκη, από όπου όμως λίγο καιρό μετά θα

---

46. ADP, Personnel, 1e série, volumes reliés, τ. 20, «Réfutation du libelle remis au Ministère des Affaires étrangères par le Sieur Michaud (sic) négociant de Lyon avant sa faillite et son évasion contre M. Cousinéry», Παρίσι, 30 Νοεμβρίου 1822, φ. 147.

διέφευγε φοβούμενος τη σύλληψή του. Ας προστεθεί ότι, καθώς το ενδιαφέρον του Cousinéry για τα αρχαία νομίσματα ήταν ευρέως γνωστό, ο Payan είχε επιχειρήσει να τον προσεταιριστεί από τη στιγμή της άφιξής του στη Θεσσαλονίκη, στέλνοντάς του από τις Σέρρες ως δώρο μια «αρκετά σημαντική» συλλογή αρχαίων νομισμάτων, τα οποία ο νέος γενικός πρόξενος δέχθηκε να κρατήσει μόνο αφού του κατέβαλε το αντίτιμο της αξίας τους. Η κίνηση αυτή του Payan, όπως αναφέρει αργότερα ο Cousinéry, εγγραφόταν στην προσπάθειά του να διατηρήσει τη θέση του προξενικού πράκτορα⁴⁷. Τελικά, η απομάκρυνση του Payan από τις Σέρρες, το 1816, θα σηματοδοτούσε και το τέλος της πρώτης αυτής περιόδου προξενικής αντιπροσώπευσης της Γαλλίας στην πόλη, την οποία είχε εγκαινιάσει ο ίδιος ο Cousinéry, το 1790, με τον διορισμό του Michel Spronty. Το προξενείο της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη θα εγκαθιστούσε ξανά ένα πράκτορά του στις Σέρρες οκτώ χρόνια αργότερα⁴⁸.

Η υπόθεση της διερεύνησης των λογαριασμών του O. Pellion και διάφορα άλλα άσχετα με την υπόθεση γεγονότα καθυστέρησαν τη σύλληψη και την αποστολή του Pellion στη Μασσαλία, με αποτέλεσμα ο Cousinéry να κατηγορηθεί για ανυπακοή στις επανειλημμένες σχετικές διαταγές του υπουργείου και για μεροληψία υπέρ του συγκεκριμένου εμπόρου. Όταν ο Pellion αναχώρησε από τη Θεσσαλονίκη στις 18 Νοεμβρίου 1816, ήταν πλέον πολύ αργά: Στις 11 Ιανουαρίου 1817, το υπουργείο θα εξέδιδε διαταγή με την οποία ο Cousinéry εντέλλετο να επιστρέψει αμέσως στη Γαλλία για απολογία και να παραδώσει προσωρινά τη διοίκηση του προξενείου στον François-Marie Bottu, ο οποίος και θα μετέφερε τη διαταγή αυτή στη Θεσσαλονίκη. Ο Bottu έφθασε εκεί στις 12 Οκτωβρίου 1817 και από τις 27 του ίδιου μήνα ανέλαβε τα καθήκοντα του προξένου. Παρά το αθωωτικό για τον προκάτοχό του πόρισμα των ερευνών που διεξήγαγε ο Bottu για την υπόθεση Pellion, ο Cousinéry εγκατέλειψε τη Θεσσαλονίκη στις 18 Μαΐου 1818. Ήταν τότε 71 χρόνων⁴⁹.

Το τελευταίο ταξίδι λοιπόν του Cousinéry στις Σέρρες, κατά το 1816, σχετιζόταν με την υπόθεση Pellion και ιδιαίτερα με την τυχοδι-

---

47. Βλ. ιδιαίτερα ADP, Personnel, 1e série, volumes reliés, τ. 20, φ. 113α, «Notte sur le mémoire justificatif du Sr Cousinéry» του E.-M. Cousinéry, Παρίσι, 30 Νοεμβρίου 1818.

48. Βλ., για παράδειγμα, ADN, Constantinople, D, Salonique 17, «État nominatif des agents consulaires établis dans les dépendances du consulat de France à Salonique», Θεσσαλονίκη, 26 Δεκεμβρίου 1826, συνημμένο στην επιστολή του A. Bottu στον A.-C., comte Guilleminot, Θεσσαλονίκη, 27 Δεκεμβρίου 1826. Πιο συγκεκριμένα, προξενικός πράκτορας είχε διοριστεί, τον Ιανουάριο του 1824, ο Michel Ivanovich, ο οποίος καταγόταν από την περιοχή Kotor του Μαυροβούνιου.

49. Βλ. κυρίως Bergasse, *ό.π.*, σσ. 61-64.

ωπτική δραστηριότητα εκεί του Payan, μια υπόθεση που ασφαλώς θα ήθελε να διαγράψει από τη μνήμη του, καθώς η εμπλοκή του σε αυτήν προκάλεσε την απότομη και οριστική διακοπή τόσο της προξενικής σταδιοδρομίας του όσο και της παραμονής του στην αγαπημένη του Μακεδονία. Κατά συνέπεια, δεν είναι τυχαίο που ο Cousinéry αποσιωπά στο *Voyage* το λόγο του τελευταίου ταξιδιού του στην πόλη και γράφει μόνο ότι «πρώτη φροντίδα μας, φθάνοντας στις Σέρρες, ήταν να παρουσιαστούμε στον κυβερνήτη Γιουσούφ Μπέη»⁵⁰. Αντίθετα, μας μιλάει διεξοδικά για τη φιλική υποδοχή που ο Γιουσούφ Μουχλίζ του επιφύλαξε, την οποία θεωρούσε αναμενόμενη, καθώς «οι γιοι του (σ.τ.μ.: Ισμαήλ)», όπως μας εξηγεί προηγουμένως, «[είχαν ακούσει] περισσότερο από μια φορά (σ.τ.μ.: τον πατέρα τους) να λυπάται για την καθαίρεσή μου, στην αρχή της επανάστασης, και να εύχεται για την επιστροφή μου»⁵¹.

Ωστόσο, ο Cousinéry, συγκρίνοντας αναπόφευκτα τον Γιουσούφ Μουχλίζ με τον πατέρα του Ισμαήλ, επισημαίνει τον αδύναμο και ματαιόδοξο χαρακτήρα του γιου, ο οποίος είχε διασπαθίσει τα πλούτη της οικογένειάς του κατασκευάζοντας πολυτελείς κατοικίες και είχε δεχθεί τον έλεγχο της Υψηλής Πύλης, έλεγχος που θα επικυρωνόταν αργότερα με την απονομή στον Γιουσούφ Μουχλίζ του τίτλου του πασά τριών ιππουρίδων⁵². Ο Cousinéry περιγράφει λεπτομερώς το εντυπωσιακό αρχοντικό του Γιουσούφ Μουχλίζ, το οποίο εσωτερικά ήταν «αρκετά πιο ευρύχωρο και κομψό στην κατασκευή του και στην οικοσκευή του» από εκείνο του πατέρα του, καθώς και την αγαπημένη εξοχική κατοικία του η οποία απείχε τρία τέταρτα της ώρας με το άλογο από την πόλη των Σερρών και αντιπροσώπευε «ένα κράμα ανατολίτικης χλιδής και ευρωπαϊκής καλαισθησίας», το οποίο παρουσίαζε «κάτι το ιδιόρρυθμο και εξαιρετικό»⁵³.

Το κονάκι του Γιουσούφ Μουχλίζ Μπέη αποτελούσε, τουλάχιστον για τις δύο επόμενες δεκαετίες, το πιο εντυπωσιακό κτίριο στις Σέρρες, αν λάβουμε υπόψη μας τη μαρτυρία του Charles-Édouard Guys, προξένου της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη (1833-1839), στο ταξιδιωτικό έργο του για τη Μακεδονία. Ο Guys μας αποκαλύπτει παράλληλα και το κύριο πρόσωπο το οποίο μετέφερε την «ευρωπαϊκή καλαισθησία» στο περιβάλλον του Γιουσούφ Μουχλίζ και δημιούργησε το αρχιτεκτονικό και διακοσμητικό «κράμα» το οποίο παρατηρούσε κανείς στους πολυτελείς

---

50. Cousinéry, *ό.π.*, τ. 1, σ. 146.

51. Στο *ίδιο*, σ. 153.

52. Στο *ίδιο*, σσ. 153-154.

53. Στο *ίδιο*, σσ. 155-157. Για το κονάκι και την καλαισθησία του Γιουσούφ Μουχλίζ, βλ. επίσης Inal, *ό.π.*, τ. 2, σσ. 971-972.

χώρους κατοικίας του μπέη:

«Η πόλη αυτή (σ.τ.μ.: οι Σέρρες) με τα ερειπωμένα τείχη και μια ακρόπολη η οποία δεν βρίσκεται καθόλου σε καλύτερη κατάσταση, δεν έχει κάποιο άλλο αξιοσημείωτο οικοδόμημα πέρα από το παλάτι που έδωσε εντολή να κτίσουν ο Γιουσούφ Μπέης, ο οποίος ήταν ο πιο πλούσιος ιδιοκτήτης του τόπου. Ήταν ο πρώτος Τούρκος ο οποίος έκανε χρήση μερικών ευρωπαϊκών επίπλων. Αυτή η καλαισθησία του δόθηκε από έναν Γάλλο (τον κ. Laurent Ricard), τον οποίο είχε προσλάβει στην υπηρεσία του ως μηχανικό και του ήταν αρκετά αφοσιωμένος. Ο μπέης αυτός δεν θέλησε ποτέ να γίνει πασάς αλλά προσφέροντας τις υπηρεσίες του στην Πύλη, με την εξέγερση της Ελλάδας, είχε τη διοίκηση του στρατεύματος του προορισμένου να δράσει εναντίον του Μεσολογγίου. Ο κ. Ricard τον ακολούθησε και διηύθυνε το πυροβολικό εναντίον της θέσης αυτής. Μετά την κατάληψη της πόλης, ο Γιουσούφ Μπέης κατάφερε να επιστρέψει στην εστία του, όπου έζησε ακόμη μερικά έτη για να απολαύσει τα έργα εξωραϊσμού που παρήγγειλε να γίνουν στο παλάτι του, με ζωγραφίες από τους καλύτερους τεχνίτες της Ανατολής, και στις επαύλεις του»⁵⁴.

Η παρουσία στις Σέρρες του Ricard ως «μηχανικού του μπέη, υπεύθυνου των κανονιών του και ζωγράφου» μαρτυρείται στις επιστολές του Cousinéry και του Bottu προς το υπουργείο Εξωτερικών Υποθέσεων ήδη κατά τα έτη 1816-1818⁵⁵. Ας σημειωθεί ότι και ο Ισμαήλ Μπέης είχε οργανωμένο πυροβολικό και συγκεκρωμένα «πεδινό πυροβολικό στο οποίο οι υπηρέτες πυροβολητές ήταν καθισμένοι στις κιβωτάμαξες των πολεμοφοδίων και των τροφίμων όπως στο αυστριακό πυροβολικό» (*artillerie de campagne montée à l'autrichienne*) και, όπως προσθέτει ο αξιωματικός Tromelin, ο μπέης «το κουβαλάει (σ.τ.μ.: το πυροβολικό) πάντοτε μαζί του στις εκστρατείες του εναντίον των στασιαστών αγάδων και το χρησιμοποιεί εναντίον τους με επιτυχία»⁵⁶. Οι συνημμένοι στις προξενικές επιστολές κατάλογοι των γάλλων υπηκόων μας πληροφορούν επιπλέον ότι ο Laurent Ricard είχε γεννηθεί κατά το 1784 και ότι καταγόταν από την Τουλόν· επίσης, επιβεβαιώνουν ότι ήταν «ζωγράφος, αρχιτέκτονας και μηχανικός στην υπηρεσία του Γιουσούφ Πασά

---

54. C.-É. Guys, *Le guide de la Macédoine*, Παρίσι 1857, σ. 116-117. Ο Γιουσούφ Μουχλίζ έλαβε διάφορα αξιώματα και διοικητικές θέσεις και επέστρεψε οριστικά στις Σέρρες ένα χρόνο πριν τον θάνατό του (1843): βλ. Gönvs, *ό.π.*, σ. 258 και İnal, *ό.π.*, τ. 2, σσ. 969-971.

55. Καραθανάσης, *ό.π.*, σσ. 20, 21.

56. Tromelin, *ό.π.*, σ. 100.

των Σερρών» και διευκρινίζουν ότι τον Ιούνιο του 1826 είχε επιστρέψει στη Θεσσαλονίκη⁵⁷. Φαίνεται λοιπόν ότι ο Ricard έπαψε να υπηρετεί τον Γιουσούφ Μουχλίσ μετά την τελευταία πολιορκία του Μεσολογγίου⁵⁸. Άραγε να τον επηρέασαν οι θλιβερές εικόνες οι οποίες αναπόφευκτα είχαν καταγραφεί στη μνήμη του; Αξίζει να προστεθεί ότι από την άλλη πλευρά, των πολιορκούμενων του Μεσολογγίου, ο Σερραίος Κωστής Μπαλτάς υπηρετούσε τότε ως πυροβολητής στο κανονιστάσιο του Φραγκλίνου, όπου έμελλε να είναι ο πρώτος νεκρός της πολιορκίας⁵⁹.

Πάντως, ο Cousinéry, στο *Voyage* του, αποσιωπά την παρουσία του Ricard στις Σέρρες παρά το γεγονός ότι, όπως σημειώθηκε, αναφέρεται διεξοδικά στην «ευρωπαϊκή καλαισθησία» των κατοικιών του Γιουσούφ Μουχλίσ και, επιπλέον, οι υπηρεσιακές επιστολές του προς το υπουργείο μαρτυρούν ότι γνώριζε το πρόσωπο αυτό. Και πιθανώς θα λάβαινε νέα για τη δράση του Ricard, όπως και των άλλων γνωστών του στη Μακεδονία, και μετά την αναχώρησή του από τη Θεσσαλονίκη (1818), καθώς μάλιστα η οικογένεια της ελληνίδας συζύγου του Φλωρεντίας Μαργώνη ήταν εγκατεστημένη εκεί⁶⁰. Ίσως η αποσιώπηση αυτή στο *Voyage* να μην είναι άσχετη με τη διαφορετική στάση του Cousinéry απέναντι στους Έλληνες και στον αγώνα για την ανεξαρτησίας τους. Είχε συντάξει δύο υπομνήματα υπέρ των Ελλήνων και είχε προσπαθήσει να επηρεάσει θετικά τη γαλλική πολιτική απέναντι στην Επανάσταση του 1821⁶¹.

Συνοψίζοντας, η ακλόνητη και απόλυτη κυριαρχία του Ισμαήλ Μπέη και του γιου του Γιουσούφ Μουχλίσ στις Σέρρες και σε μεγάλο

---

57. ADN, Constantinople, D, Salonique 16, «État des sujets et protégés de S. M. compositant la nation française à Salonique», με την υπογραφή του A. Bottu, Θεσσαλονίκη, 1 Οκτωβρίου 1823, «État des Français, sujets et protégés du Roi, résidant sur l'Échelle de Salonique pendant l'année 1824», με την υπογραφή του F.-M. Bottu, Θεσσαλονίκη, 1 Ιανουαρίου 1825 και «État des Français, sujets et protégés du Roi, résidant sur l'Échelle de Salonique pendant l'année 1826», με την υπογραφή του A. Bottu, Θεσσαλονίκη, 31 Δεκεμβρίου 1826.

58. Για τη δράση του Γιουσούφ κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, βλ. Ειρήνη Καλογεροπούλου, «Ζητήματα ανεφοδιασμού και πειθαρχίας στο πολιορκούμενο φρούριο της Πάτρας (1821-1825): η μαρτυρία του στρατιωτικού διοικητή Γιουσούφ Μουχλίσ πασά», ανακοίνωση στο *Όψεις της Επανάστασης του 1821. Επιστημονικό Συνέδριο. Αθήνα, 12-13 Ιουνίου 2015*, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού - Περιοδικό *Μνήμων* (υπό έκδοση).

59. Α. Ε. Βακαλόπουλος, *Ιστορία της Μακεδονίας 1354-1833*, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 613.

60. Βλ. κυρίως Bergasse, *ό.π.*, σσ. 37-39.

61. Démocratie Iliadou, «Les Balkans jouet de la politique des puissances européennes pendant les XVIIIe et XIXe siècles», *Balkan Studies* 16/2 (1975) 170-179. Βλ. επίσης Νικολάου, *ό.π.*, σσ. 188-189.

μέρος του μακεδονικού και θρακικού χώρου, κατά τα τέλη του 18^{ου} και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, ανάγκασε τους γάλλους προξένους της Θεσσαλονίκης να καταβάλουν επανειλημμένες προσπάθειες για την ανάπτυξη σταθερών φιλικών σχέσεων μαζί τους. Οι γάλλοι πρόξενοι εύλογα θεωρούσαν ότι μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν να προστατεύσουν το εμπόριο των συμπατριωτών τους από τις συχνές αβανιές των τοπικών οθωμανικών αρχών και όχι ακολουθώντας τη νόμιμη διαδικασία (έκδοση σουλτανικών διαταγών, προσφυγή στην οθωμανική δικαιοσύνη), αφού η Υψηλή Πύλη γενικά αδυνατούσε τότε να επιβάλει την εξουσία της στις επαρχίες. Ο Esprit-Marie Cousinéry, του οποίου η πρώτη προξενική θητεία στη Θεσσαλονίκη συνέπεσε χρονικά με την περίοδο επιβολής του Ισμαήλ Μπέη στις Σέρρες, φαίνεται ότι, με τις διπλωματικές ικανότητές του, κατόρθωσε να κερδίσει τη φιλία του Ισμαήλ και προσωρινά να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του γαλλικού εμπορίου στην ευρύτερη περιοχή. Αλλά η Γαλλική Επανάσταση, οι σχετικές αντιπαραθέσεις στη γαλλική εμπορική παρουσία της Θεσσαλονίκης και η συνακόλουθη καθαίρεση του Cousinéry θα ανέτρεπαν τα δεδομένα.

Νέες και συντονισμένες προσπάθειες προσέγγισης των μπέηδων των Σερρών από τους γάλλους προξένους της Θεσσαλονίκης, αυτή τη φορά όμως υπό την αιγίδα της ίδιας της κυβέρνησής τους, θα γίνονταν κατά τα τελευταία χρόνια των Ναπολεόντειων Πολέμων. Ο Ισμαήλ Μπέης είχε πλέον αναδειχθεί σε έναν από τους ισχυρότερους παράγοντες στις ευρωπαϊκές επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ο γάλλος αυτοκράτορας αναζητούσε συμμάχους για την πραγματοποίηση των επεκτατικών σχεδίων του. Ωστόσο, οι αιφνίδιοι θάνατοι του Ισμαήλ και κατόπιν του έμπειρου γενικού προξένου Pascal-Thomas Fourcade θα διέκοπταν την προσέγγιση αυτή. Με την παλινόρθωση των Βουρβόνων, ο Cousinéry επέστρεψε ως πρόξενος στη Θεσσαλονίκη, αλλά η σύντομη θητεία του δεν επέτρεψε παρά μόνο τη γνωριμία του με τον νέο μπέη των Σερρών Γιουσουφ Μουχλίζ.

Οι επαφές των Γάλλων με τους μπέηδες των Σερρών υποκινήθηκαν λοιπόν από οικονομικές ή πολιτικές επιδιώξεις, οι οποίες έμειναν εντέλει ανεκπλήρωτες. Όμως, οι επαφές αυτές, με τις επανειλημμένες συζητήσεις και ανταλλαγές δώρων, καλλιέργησαν το διάλογο των δύο διαφορετικών κόσμων τους οποίους τα πρόσωπα αυτά εξέφραζαν, ευνοώντας τη δημιουργία πολιτισμικών ωσμώσεων⁶². Η πολύχρονη πα-

---

62. Για τις δυτικοευρωπαϊκές επιδράσεις στις αρχιτεκτονικές και διακοσμητικές επιλογές των αγιάνηδων, βλ. Filiz Yenişehirlioğlu, «Western Influences on Ottoman Architecture in the 18th Century», στο G. Heiss - G. Klingenstein (επιμ.), *Das Osmanische Reich und Europa 1683 bis 1789: Konflikt, Entspannung und Austausch* (Wiener Beiträge

ρουσία του γάλλου ζωγράφου, αρχιτέκτονα και μηχανικού στην Αυλή του Γιουσούφ Μουχλίζ εγγράφεται ασφαλώς στη δυναμική αυτού του διαλόγου. Η εντυπωσιακή δυτικότερη κρήνη την οποία ο Γιουσούφ Μουχλίζ είχε κατασκευάσει και αφιερώσει στη μνήμη του πατέρα του Ισμαήλ, το 1814, αν και ερειπωμένη σήμερα, αποτελεί ακόμη αδιάψευστο μάρτυρα του γόνιμου πολιτισμικού διαλόγου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ADN, Constantinople, D, Salonique 15, χειρόγραφο εγκύκλιος επιστολή-ανακοίνωση της ίδρυσης του εμπορικού οίκου "Fois Payan & Cie" στις Σέρρες, συνημμένη στην επιστολή των Ο. Pellion και F. Payan προς τον Α.-F., comte Andreossy, Θεσσαλονίκη, 20 Σεπτεμβρίου 1813.

Serrès, le 1er Septembre 1813

M(onsieur),

Invités par M^r le Consul Général de France en Macéd(oi)ne et étayés par des amis respectables, nous avons formé ici un établissement sous la raison de Fois Payan & Cie ; il sera géré par n(ou)s Sr Payan, de la signature duquel nous vous prions de prendre note.

Nous nous occuperons essentiellement d'achats et de ventes pour compte d'ami, de soigner le passage des marchandises en transit, de recouvrements & c.

Serrès est le principal marché des cotons de la Macédoine ; nous avons pris les mesures nécessaires pour exploiter cet article avec tous les avantages possibles.

Cette ville par sa position centrale et son grande commerce fait une consommation considérable de toute sorte de marchandises manufacturées ; nous soignerons la vente de ce qu'on nous confiera à la satisfaction de nos commettants.

Veuillez agréer l'offre de nos services ; nous espérons que l'activité, le zèle & la probité qui dirigeront nos opérations nous mériteront la confiance.

Nous avons l'honneur de vous saluer

Fois Payan & Cie

---

zur Geschichte der Neuzeit, αρ. 10), Βιέννη 1983, σσ. 153-178 και της ίδιας, «Architectural Patronage of Ayan Families in Anatolia», στο Α. Anastasopoulos (επιμ.), *Provincial Elites in the Ottoman Empire. Halcyon Days in Crete V. A Symposium Held in Rethymno, 10-14 January 2003*, Ρέθυμνο 2005, σσ. 321-339.

GEORGE KOUTZAKIOTIS

THE BEYS OF SERRES AND THE FRENCH (1790-1826):
AN ENCOUNTER OF TWO DIFFERENT WORLDS

Abstract

The unwavering and absolute domination of Serres and a large part of Macedonia and Thrace by İsmail Bey and his son Yusüf Muhlis during the end of the 18th and beginning of the 19th centuries forced the French consuls of Thessaloniki to make continuous efforts to develop steady friendly relationships with them. The French consuls reasonably believed that this was the only way to protect French merchants from the frequent slanders (*avanies*) of the local Ottoman authorities, avoiding legal procedures, as the Porte was generally unable to impose its authority on the provinces. During the final years of the Napoleonic wars, new and coordinated efforts were made by the French consuls of Thessaloniki to approach the Beys of Serres, this time with the backing of their governments. Ismail Bey had by then become one of the most powerful personas in the European provinces of the Ottoman Empire, and the French Emperor needed allies to help him implement his expansionist plans. Beyond, however, the -for various reasons unfulfilled - economic or political aspirations that incited the contacts between the French and the Beys of Serres, these contacts, by constant deliberations and gifts, cultivated a dialog between the two different worlds on a cultural level, laying the ground for cultural osmoses.